

Morálka vo fikcii a personalizmus¹

Lenka Kocinová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, SK

KOCINOVÁ, L.: Morality in Fiction and Personalism.

Philosophica Critica, vol. 4, 2018, no. 2, ISSN 1339-8970, pp. 43–51.

The paper is exploring selected aspects of a potential compatibility of the personalist doctrine on exclusivity of the person as the bearer and the creator of morality with the transfer of moral characteristics on literary characters. It places literary characters in a certain context, into a fictional world in which the given characteristics are expressed and the environment approximates to its specifics. The aim of the paper is to examine moral rules in the fictional worlds of literature, and this goal is to be achieved by setting up three supportive tasks. The first one is to explore the question of how literary characters can be the carriers of moral characteristics. The second task will focus on finding correlation between the characteristics of individuals and literary characters. The third task will be the verification of the personalist doctrine of the person's irreducibility and moral exclusivity within the context of fictional literary worlds.

Key words: Personalism – Morality – Fiction – Person

Úvod

V rámci naratívnych, hlavne prozaických beletristických literárnych žánrov sa od počiatkov literárnej umeleckej činnosti stretávame s kreovaním postáv a svetov, ktoré patria do fikcie. Slovo fikcia pochádza z latinského *fingere* , znamenajúceho tvoriť, vytvárať, a v súlade s tým chápeme postavy v literárnych dielach ako vytvorené autorom daného literárneho textu. V prostredí literárnej vedy niektorí autori 20. storočia prebrali terminológiu logickej sémantiky a preniesli ju do diskurzu literárnej teórie na svety konštituované v rámci takýchto umeleckých diel.

¹ Príspevok je čiastkovým výstupom z projektu: VEGA – 1/0124/16 Ruská a slovenská filozofia osoby v lingvistických a filozofických súvislostiach.

V teórii literatúry je preto možné stretnúť sa s konceptom fikčných svetov ako špecifického typu svetov možných. Napriek tomu, že terminológia nie je ustálená, budeme v príspevku používať výraz fikčný svet pre svet vytvorený autorom umeleckého literárneho textu, čím sa odliší od fiktívnych svetov v širšom zmysle.

Je zrejmé, že sémantika možných svetov sa dostala nielen do iných oblastí filozofie (napr. epistemológie, metafyziky, metodológie, filozofie jazyka, filozofie mysle), než je logika, z ktorej pochádza, ale našla si uplatnenie aj mimo filozofie, okrem spomenutej literárnej vedy napr. v teológii, či lingvistiky. Zatiaľ čo v literárnej vede dominuje interpretačno-kritické, prípadne literárno-sémantické skúmanie možných svetov, tzv. filozofia literatúry skúma okrem fundamentálnych otázok fenoménu literatúry i problematiku vytvárania fikčných svetov v nej. Filozofiu v tejto súvislosti primárne zaujíma referencia výrazov použitých ako mená vo fikčnom svete, pravdivostná hodnota výrokov, či ontológia fikčných entít. Literárne svety sú z filozofického hľadiska osobitným prípadom možných svetov (sú to svety neúplné, neštandardné, nekonzistentné, ontologicky chudobné), kde literárna fikcia vytvára svet viac či menej podobný svetu aktuálnemu nie za účelom vytvorenia referenčnej oblasti vhodnej pre sémantickú interpretáciu výrokov, ale poskytnutia (nielen) estetického zážitku. Niektoré entity, ktoré sa do takéhoto sveta postulujú zámernie pripomínajú entity sveta aktuálneho a charakter týchto entít je príkladom spoločného záujmu pre literárnu vedu a filozofiu. Spätne sa obohacuje aj filozofický diskurz o nové témy a problémy.

O možných svetoch je podľa historikov filozofie vhodné hovoriť už v súvislosti s dielom Dunsca Scota, explicitne sa do filozofického diskurzu dostali prácami Leibniza a s rozvojom neklasických logík sa stali interdisciplinárnym predmetom skúmania, čo prinieslo mnohé filozoficky podnetné reflexie a vyústilo aj do diskusie o možných „obyvateľoch“, týchto svetov, teda entitách, ktoré jednotlivé možné svety obsahujú. Stále však platí, že pre určenie charakteru týchto entít je kľúčové definovanie daného možného sveta a filozofické zázemie toho, kto so svetom pracuje.

Fikčné svety, rovnako ako iné možné svety, niektoré pravidlá sveta aktuálneho porušujú, niektoré však striktnie dodržiajú. Príspevok sa bližšie pozerá na morálne pravidlá vo fikčných svetoch literatúry a zameriava sa na otázku, či a ak áno, v akom zmysle je možné hovoriť o morálke v literárnej fikcii a pracovať s ňou. Dotýka sa otázky ako môžu byť literárne postavy nositeľmi morálnych charakteristík a akým spôsobom kódujú vlastnosti, ktoré majú často charakteristiku byť výlučne ľudské.

Literárna postava sa definuje ako „osoba, ktorá vystupuje v literárnom diele a realizuje sa na tematickom pláne prostredníctvom jednotlivých motívov. Patrí teda do sveta rozprávania, z ktorého nemôže vystúpiť a konať mimo konkrétnych súvislostí konkrétneho naratívneho sveta“ (Harpán 1994, 210). Pre postavy je typická antropomimetickosť (aj keď postavami môžu byť aj zvieratá, prípadne predmety ich modelom býva človek) a „prisudzujú“ sa im vlastnosti, ktorých nositeľmi

v aktuálnom svete bývajú osoby. O tom, či je postava hlavná, alebo len epizodická rozhoduje práve miera jej úplnosti, teda mohutnosť množiny vlastností a vzťahov, ktorá jej prislúcha. O postavách v literárnom texte sa začalo hovoriť až neskôr. V antickom Grécku sa pre označenie roly herca v dráme používal výraz osoba a odiaľ sa v podobe výrazu „persona“ dostal do latinčiny. Keďže v súčasnosti sa výraz osoba používa v inom význame, druhým problémom, ktorým sa článok zaoberá je korelácia vlastností osôb a literárnych postáv.

Pojem osoby sa v súčasnej filozofii stal centrálnym najmä pre personalistickú filozofiu, avšak ako sa vyjadril Maritain, existuje aspoň: „tucet personalistických doktrín, ktoré nemajú spoločné nič viac ako slovo „osoba““² (Maritain, 1947, 12 – 13). Personalistom ide v prevažnej miere o zdôraznenie morálnej povahy osoby a zameriavajú sa na praktické morálne postoje a etické otázky. Napriek tomu, že personalizmus má mnoho verzíí (realistickú, idealistickú, teistickú, ateistickú, európsku, americkú...), základné charakteristiky personalistického myslenia sú spojené s postulovaním radikálnych diferencií medzi osobami a všetkým, čo nie je osobou. Personalisti trvajú na tom, že osoba nie je redukovateľná na neosobné duchovné, či materiálne faktory, výrazne pracujú s pojmom dôstojnosť osoby a zdôrazňujú sociálnu, vzťahovú povahu osoby. Tretia otázka, ktorou sa príspevok zaoberá bude späť s personalistickou doktrínou o neredukovateľnosti osoby a jej morálnej výlučnosti, a teda najmä povaha tejto výlučnosti.

Morálka a literárna fikcia

Eileen John pracuje, čo sa týka morálnej domény v literatúre s tézou, ktorú nazvala: morálka nie je hra (John 2010). Morálka nie je niečo čo si zúčastnení volia, čo má presné hranice a pravidlá, ktoré sa aplikujú len na tých, ktorí si vedome vyberú byť jej súčasťou. Na rozdiel od hry, kde je väčšinou jasné, kto sú jej účastníci a aj kto si v rámci nej ako vedie, prípadne vyhráva, vo svete fikčnej literatúry sa nedá s istotou predpovedať čo bude morálne signifikantné a čo nie. „Existuje nejaká stále prítomná možnosť, že úmysly, akcie, dispozície a vlastnosti osoby budú morálne relevantné a morálne posudzované“³ (John 2010, 290). Aj keď postavy v danej situácii nemusia chápať, ani si vôbec všimnúť morálny význam svojej zainteresovanosti, prípadne ho aktívne odmietajú, neochráni ich to pred morálnou výzvou ani pred hodnotením ich činov z pohľadu morálky. „Mohli by sme sa čudovať, či je pravdepodobné, že morálka by mala mať túto stále existujúcu možnosť aplikácie: predkladá

² “a dozen personalist doctrines, which at times have nothing more in common than the word ‘person’.”

³ “there is a kind of ever-present possibility that a person’s intentions, actions, dispositions, and traits will be morally relevant and morally assessable.”

kontext literatúry pre to nejaké vysvetlenie?“⁴ (John 2010, 291) Jedným z možných vysvetlení, ktoré John ponúka je tvrdenie, ktoré ilustruje niektorými príkladmi z literatúry, že dôležitou vlastnosťou literárnej fikcie je prikladanie hodnoty tým veciam, ktoré interpretuje kreatívnym spôsobom. Jednou z oblastí ktorej sa kladie veľký význam je práve morálka, keďže sleduje, čo je pre ľudí zmysluplné, a na čom záleží. Morálka nenecháva postavy vystúpiť zo svojej domény. Rovnaký názor ohľadom systému morálky v literárnej fikcii zastáva Williams. „Nie je nič mimo systému“⁵ (Williams 2006, 178). Podľa Williamsa morálne záväzky sú nevyhnutné, všeobecne aplikovateľné a zaväzujú ľudí bez ohľadu na ich túžby. Je podľa neho ťažké nájsť „miesto pre morálne indiferentné akcie“⁶ (Williams 2006, 181), pretože morálka „platí pre ľudí aj keď to nechcú“⁷ (Williams 2006, 178). Čo je ešte zaujímavejšie, nielenže pre literárne postavy platí v naratívnom svete pevný morálny systém, ktorému nemôžu uniknúť, a v ktorom sa ich činy môžu aj spätne posudzovať a hodnotiť, ale ako sa zdá tento morálny systém nepodlieha kreativite autora diela a nie je ním ani vytvorený.

Autor vytvára fikčný svet, avšak morálka, ktorou sú postavy viazané je morálkou spoločnosti, do ktorého autor literárneho diela patrí. Na túto zaujímavú črtu naratívnych textov upozornil už Hume. Podľa neho faktické chyby, ktoré sa v diele nachádzajú znižujú jeho hodnotu len minimálne, ale ak sa v diele prezentuje iná morálka než akú má percipient textu ide o celkom iný prípad. Zatiaľ, čo chyby prvého typu relatívne bez problémov prehliadneme, prípadne zachytíme, ale sme ochotní ich prehliadnuť, netolerujeme, prípadne by sme aspoň nemali v texte tolerovať, „myšlienky morálky a slušnosti“⁸ (Hume 1910, 232), ktoré sú nám odpornejšie. Podľa Huma, teda hoci: „Môžem ospravedlniť básnika, na základe mravov z jeho čias, nemôžem si už takú kompozíciu vychutnať.“⁹ (Hume 1910, 232).

Nielenže si nemôžeme vychutnať dielo, ktoré odporuje našim morálnym štandardom, ale postavy v naratívnych textoch posudzujeme presne podľa tých istých kritérií, ktoré používame v aktuálnom svete. Vo veciach morálky nerozlišujeme medzi osobami a fiktívnymi entitami. Ak v nás niečo vyvoláva odpor, či znechutenie v skutočnom svete, rovnakú emóciu precítíme aj v súvislosti s konaním postáv vo svete fikcie. „Odsúdím postavy, ktoré opustia svoje deti, alebo sú zapojené do genocídy, a nezmením názor, ak sa dozviem, že autor (a spoločnosť, pre ktorú písal) považo-

⁴ “One might wonder whether it is plausible that morality should have this ever-present possibility of application: does the literary context suggest any explanation for this? ”

⁵ “There is nowhere outside the system.”

⁶ “room for morally indifferent actions”

⁷ “applies to people even if they don’t want it to”

⁸ “ideas of morality and decency”

⁹ “I may excuse the poet, on account of the manners of his age, I never can relish the composition.”

val genocídu, alebo opúšťanie detí za morálne prijateľné a očakáva od čitateľov, že takto to je vo svete príbehu“¹⁰ (Walton 1994, 37).

Autor literárneho diela môže vytvárať fikčné svety s radikálne inými vlastnosťami, než poznáme zo sveta aktuálneho, môže porušovať princípy fyziky, ako ich dnes poznáme, môže meniť historické, geografické aj iné reálie, môže modifikovať charakteristiky postáv týkajúce sa výzoru, avšak vlastnosti a činy postáv budú posudzované vzhľadom na morálne štandardy čitateľa. Keby sa autor snažil vytvoriť morálnu fikciu, podobne ako je vytvárané sci-fi, čitateľ fiktívnu morálku neprijme, prinajmenšom nie tak ako je ochotný prijať medziplanetárne lety, cestovanie v čase, či iné špecifiká fikčného sveta. Keď hovoríme o morálke vo fikčnom svete, prípadne o vzťahu medzi morálkou a fikčným svetom, pracujeme vždy s morálnym systémom percipienta a autor poznajúc toto špecifikum vzťahu medzi čitateľom a textom vytvára postavy, ktoré sú aj v rámci fikčného sveta hodnotené morálkou spoločnosti namiesto toho, aby kreoval vlastnú morálku pre konkrétny fikčný svet. Literárne postavy tak sú nositeľmi morálnych charakteristík, ktoré sú im pripisované zo sveta mimo literárnej fikcie.

Osoba a literárna postava

Pokusov o vymedzenie pojmu osoba sa v dejinách filozofie nachádza aj vzhľadom na jeho dôležitosť veľa. Slávna Boethiova definícia osoby, podľa ktorej „*persona est naturae rationalis indiviua substantia*“ (Boethius 1344), poskytla filozofickú platformu pre stále nové spresňovanie termínu, a toto spresňovanie pokračuje dodnes. Je možné povedať, že výraz „osoba“ sa používa vo viacerých významoch, ktoré spolu súvisia. „Vzhľadom nato, že to, čo spadá pod pojem osoba, patrí do rôznych kategórií, existuje to aj rôznymi spôsobmi. Napríklad, jednotlivé fyzické osoby existujú v čase a každá z nich existuje kontinuálne, pričom má iba jeden začiatok a jeden koniec. Umelé (*právnické pozn. prekl.*) osoby, ako sú odborové zväzy a vysoké školy nepotrebujú existovať kontinuálne: môžu byť zrušené a neskôr opätovne založené a stále zostávajú rovnakými právnickými osobami. Božské osoby, ako sa tvrdí, neexistujú v čase, ale vo večnosti“¹¹ (Teichman 1985, 184).

¹⁰ “I condemn characters who abandon their children or engage in genocide, and I don’t change my mind if I learn that the author (and the society he was writing for) considered genocide or abandoning one’s children morally acceptable, and expected readers to think this is so in the world of the story.”

¹¹ “Since the things which fall under the concept person belong to different categories they exist in different modes. For instance, individual natural persons exist in time, and each of them exists continuously and has only one beginning and one end. Artificial persons such as trade unions and colleges need not exist continuously: they can be abolished and then be re-

Najbežnejší spôsob používania výrazu „osoba“ je v zmysle osoby ako ľudskej bytosti. Byť človekom znamená byť aj osobou, žiadne ďalšie podmienky (vek, hodnota IQ, ...) sa nevyžadujú. Toto chápanie osôb v sebe nesie aj morálny impakt, osoby sú subjektami aj objektami morálky.

Napriek tomu, že spisovatelia majú často iný pohľad, medzi osobami a literárnymi postavami je ontologicky nezanedbateľný rozdiel. Ibsen svojho času na pochvalu, aké krásne postavy vytvoril odpísal: „Nikdy som nevytváral postavy. Písal som o ľuďoch a ľudských osudoch“¹² (Gallienne 1957, xiii). Literárne postavy sú závislé na autorovej imaginácii a najmä kreácii, bez nej nie sú vytvorené a sú závislé na existencii literárneho textu, ktorý je ich svetom.

Ronenová uvádza tri základné aspekty spôsobu existencie fikčných entít. „1. reprezentované predmety nejsou nikdy úplně určeny po všech svých stránkách; 2. místa nedourčenosti nemohou být z fikčních předmětů nikdy beze zbytku odstraněna; 3. při četbě literárního díla si nějaké mezery nebo místa nedourčenosti jen zřídka uvědomujeme“ (Ronenová 2006, 128). Neurčenosť, ktorú nielen Ronenová považuje za základnú charakteristiku postáv je v podstate logickou neúplnosťou postavy. Mnohé mysliteľné výpovede o ľubovolnej literárnej postave sú, čo sa týka ich pravdivosti, nerozhodnuteľné. Nevieme rozhodnúť či napr. výroky: „Raskol'nikovov bratranec preferoval plsténé klobúky.“, či „Holmesova teta piekla vynikajúce koláče.“ sú pravdivé, alebo nie. „Je-li na jedné straně neúplnost logickým nedostatkem fikčních světů, je na straně druhé důležitým faktorem jejich estetické účinnosti“ (Doležel 1997, 613). Mnohokrát nevieme určiť pravdivostnú hodnotu výroku, aj keď individuový výraz v ňom obsiahnutý referuje na reálnu osobu aktuálneho sveta. V prípade sveta aktuálneho však existujú nástroje ako sa s tým vysporiadať. V prípade Raskol'nikovho bratranca je pravdivostná hodnota výroku nerozhodnuteľná. Napriek tomu, že vlastnosti, ktoré pripisujeme osobám a postavám môžu byť rovnaké, aj tie isté, napriek tomu, že aj pre postavy platia morálne kritériá ako pre osoby, a odhliadnuc od rozdielneho ontologického statusu osôb a postáv základný rozdiel medzi fikčnou entitou naratívneho textu a osobou je tak v mohutnosti množiny vlastností a v mohutnosti množiny vzťahov, ktoré jej prislúchajú.

Morálka ako výlučná vlastnosť osôb

Podľa personalistov sú subjektom len osoby, pričom osobná subjektivita zahŕňa morálnu aj náboženskú dimenziu, ktoré sú súčasťou osoby rovnako ako vedomie, slobodná vôľa, imaginácia, kreativita a podobne. Osoby sú slobodné a zodpovedné

founded and still remain the same corporate persons. Divine persons, we are told, exist not in time but in eternity.”

¹² “I have never created roles. I have written of human beings and human destinies.”

morálne subjekty a ich subjektivita podmieňuje ostatných k etickej zodpovednosti voči nim. Podľa personalistov ľudské osoby majú skúsenosti so sebou samými ako so subjektami, zvnútra, nie zvonku ako s objektmi a so žiadnou vonkajšou realitou tento typ skúsenosti nezažívajú. Povaha tejto skúsenosti je blízka intuícii, ide skôr o idealistickú, či fenomenologicky poňatú intuíciu než o dedukciu zo systému myšlienok, či skrz empirické pozorovanie samého seba.

Osobám je vyhradená aj sféra konania ako subjektívneho aktu závislého na vedomí si seba samého. Aj keď konať v zmysle produkovať, či zapríčiniť môžu aj iné entity dôvod ich konania je voči nim externý. V tomto ponímaní sa hovorí o istej superiorite, nadradenosti osôb voči ostatnej realite. Keďže osoba je aj autorom a činiteľom vlastných konaní, sama seba aj vytvára. Podľa personalistov je osoba nedefinovateľná a neredukovateľná, nie v zmysle, že by bola nepoznatel'ná, skôr je každá natoľko unikátna a neopakovateľná, že nie je možné hovoriť len o indivíduu určitého druhu, ale o osobnom subjekte. V tomto zmysle je potom možné aj osobe pravdivo porozumieť. Zdôrazňovanie rozdielu medzi osobou a indivíduom je v personalistickej línii filozofie všadeprítomné. Napríklad: „Málo slov má toľko vrstiev významu ako *osoba*. Na povrchu to znamená len ľubovoľnú ľudskú bytosť, akúkoľvek počítateľnú osobu. Vo svojich hlbších zmysloch však poukazuje na jedinečnosť jednotlivca, ktorá sa nedá zameniť, a preto sa nemôže počítať“¹³ (Balthasar 1986, 18). V tomto zmysle môžeme počítať ľudí ako indivíduá rovnakého druhu, ale slovo osoba zdôrazňuje jedinečnosť každého člena ľudského druhu. „Ak rozlišujeme medzi indivíduom a osobou (čo by sme v záujme jasnosti mali), potom osobe je pripisovaná osobitná dôstojnosť, ktorou indivíduum ako také nedisponuje“¹⁴ (Balthasar 1986, 18).

Osoba je racionálnym tvorom a dokáže rozlišovať medzi pravdivým a nepravdivým, dobrým a zlým, a preto je veda a morálka ľudom vlastná. Pre personalistov je dôležité trvať na slobodnej vôli, osoba je slobodné bytie. Na základe toho rozlišujú aj *actus humani* od *actus hominis*. Zatiaľčo *actus hominis* opisuje niečo, čo sa s človekom, so subjektom deje, pri *actus humani* ide o slobodný a zodpovedný čin subjektu, ktorý vykonal vedome. Vďaka nemu je osoba jednak pôvodcom svojich činov, ale aj tvorcom seba samého, zvlášť vlastnej morálky. Volením si medzi dobrými a zlými činmi zo seba vytvára morálne dobré či zlého jednotlivca. Osoba tak nie je zodpovedná len za svoje činy, ale aj za seba samého, svoj morálny charakter.

¹³ “Few words have as many layers of meaning as person. On the surface it means just any human being, any countable individual. Its deeper senses, however, point to the individual's uniqueness which cannot be interchanged and therefore cannot be counted.”

¹⁴ “If one distinguishes between individual and person (and we should for the sake of clarity), then a special dignity is ascribed to the person, which the individual as such does not possess.”

Dichotómia medzi osobami a inými entitami je esenciálne ontologická a má priame dôsledky na etickej úrovni. Tento rozdiel medzi niečím a niekým nespočíva v stupni, je radikálny. Čo teda osobe poskytuje túto výnimočnosť medzi inými entitami? Zdá sa, že je to práve schopnosť rozhodovať sa a konať v súlade či protiklade s morálnym systémom, pričom táto schopnosť je vlastná iba ľuďom. Nikto, a to ani sprostredkovane, teda ani postava sprostredkovane skrz svojho autora nedokáže byť tvorcom morálky, túto schopnosť má len osoba.

Záver

Skúmanie morálnych pravidiel vo fiktívnych svetoch literatúry prináša mnohé otázky patriace do filozofie. Záludnosť týchto otázok spočíva v zložitosti jednotlivých fragmentov problematiky, pričom neexistuje konsenzus ani v otázkach povahy fiktívnych svetov ani v otázkach morálky. Navyše entity, ktorých konanie a vlastnosti sú v tejto doméne posudzované, sú entity ontologicky problematické, preto sa príspevok pokúsil vrhnúť trochu svetla na to, ako môžu byť literárne postavy nositeľmi morálnych charakteristík. Keďže zo skúmania morálky a literárnej fikcie vyplynul záver, podľa ktorého morálka vo fikčnom svete nie je morálkou fikčnou, ale morálkou osôb (autora a percipienta), článok sa pokúsil o priblíženie chápania osôb a literárnych postáv a formulovanie základných dištinkcií. Jednotlivé aspekty skúmanej problematiky do veľkej miery potvrdzujú personalistickú doktrínu o neredukovateľnosti osoby a jej morálnej výlučnosti, avšak otázka morálky vo fikcii si vyžaduje zohľadniť ešte mnohé ďalšie aspekty problematiky, ktoré sa do rozsahu časopiseckého príspevku nevmestili.

Literatúra

- BALTHASAR, H. U. von (1986): *On the Concept of Person*. (Trans. Peter Verhalen) *Communio. International Catholic Review*, 13 (Spring), 18 – 26.
- BOETHIUS, E.: *Liber de persona et de duabus naturis*. In: *Documenta Catholica Omnia, De Scriptoribus Ecclesiae Relatis*, vol. MPL064. Online. Web. 27. Nov. 2016. <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0480-0524_Boethius_Severinus_Liber_De_Persona_Et_Duabus_Naturis_Contra_Eutychem_Et_Nestorium_MLT.pdf>.
- DOLEŽEL, L. (1997): *Mimesis a možné světy*. In: *Česká literatura* 45, 600 – 624.
- GALLIENNE, E. L. (1957): *Introduction to Six Plays by Henrik Ibsen*. New York: Modern Library.
- HARPÁŇ, M. (1994): *Teória literatúry*. Bratislava: Esa.

- HUME, D. (1910): Of the Standard of Taste. In: Eliott, C. W.(Ed.): *English Essays from Sir Philip Sidney to Macaulay*. P F Collier & Son, 215 – 236.
- JOHN, E. (2010): Literature and the Idea of Morality. In: Hagberg, G. L. – Jost, W. (2010): *A Companion to the Philosophy of Literature*. Oxford: Blackwell Publishing.
- KUHN, T. S.: Možné svety v dejinách vedy. In: *Orgnon F*, roč. 4, č. 4, 1997, 359 – 386.
- MARITAIN, J.(1947): *La personne et le bien commun*, cit. podľa prekladu: Fitzgerald, J. J. – Marittain, J.: *The Person and the Common Good*. Notre Dame: University of Notre Dame Press 1985.
- RONENOVÁ, R. (2006): *Možné světy v teorii literatury*. Brno: Host.
- TEICHMAN, J.(1985): The Definition of Person. In: *Philosophy*. Vol. 60, No. 232 (Apr., 1985), 175 – 185.
- WALTON, K. L. (1994): Morals in Fiction and Fictional Morality. In: Walton, K. L. – Tanner, M. (1994): *Morals in Fiction and Fictional Morality. Proceedings of the Aristotelian Society*. Supplementary Volumes, vol. 68. Oxford University Press 27 – 66.
- WILLIAMS, B. (2006): *Ethics and the Limits of Philosophy*. London: Routledge.

Mgr. Lenka Kocinová, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovenská republika
lkocinova@ukf.sk